

Posudek vedoucího bakalářské práce Zity Murové s názvem „Čeští sametoví anarchisté a jejich životní trajektorie“

Murová si volí málo prozkoumané téma, které bylo prozatím řešené pouze analýzou dokumentů, kdežto autorka si nachází dosud nevyužitou metodu a kotví práci v metodě polostrukturovaných rozhovorů s prvními pražskými anarchisty. Na práci je třeba ocenit hned několik věcí. V prvé řadě je třeba ocenit odvalu, se kterou se Murová na bakalářském stupni pustila do konceptualizace pojmy P. Bourdieho – o to více, že s pomocí jednoho z hlavních a komplikovaných teoretiků sociální reprodukce, který ukázal, proč je tak těžké cokoli změnit, se jala analyzovat nejen období Sametu plné změn, ale i anarchismus, hnutí založené na radikální změně. Přestože místy je práce s jeho koncepty matoucí (např. když zavádí termín meta-pole či když anarchistické milieu nazývá polem), tak celkově lze říct, že Murová svou konceptualizací dle mého převyšuje nároky kladené na bakalářskou práci. Ba co více, umí se vůči PB i vymezit: „*Zatímco Pierre Bourdieu klade důraz na koncepty již ustavených společností a na reprodukci habitů, já zkoumám změnu ve společnosti na pozadí sociálních polí a utváření samotného anarchistického pole.*“ (str. 10) stejně jako umí občas skrze pojmy myslet svůj terén a ukázat, že mu konceptuálně rozumí: „*anarchistické pole ustanovili skrze svůj vlastní ha-bitus a již osvojené dispozice z předchozí socializace.*“ (str. 11) Mimo to oceňuji i to, že autorka má jasně formulované výzkumné otázky (str. 7); text prokládá vlastními biografickými vsuvkami, kterých klidně mohlo být více a dobře zvládá kompaktní popisy anarchismu i anarchismu v Čechách, byť nechápu proč končí kolem let 2009 až 2011 a nedotahuje popis až do současnosti. Právě v 10. letech 21. století totiž začalo docházet díky dopadům ekonomické krize, nástupu mediální platformy A2larm atp. k rozměňování „anarchistického pole“ a jeho rozpuštění do dnešního amorfního pole radikální levice. Zvláštní ocenění zaslouží i sekce Úskalí (30), ve které autorka reflektuje chyby a zachycuje dynamiku problémů, se kterými se potýkala, díky čemuž umě ukazuje špinavou každodennost tvorby vědeckých dat. V neposlední řadě jsem rád, že se nejedná o další z prací, která píše o českém fenoménu a přitom zkoumá jen Prahu. Autorka se vyhýbá metodologickému pragocentrismu a vyjíždí k respondentům do řady míst republiky.

Práce má ovšem i řadu nedostatků. Přestože v názvu práce autorka píše o životních trajektoriích, tak se v textu příliš nedozvíme, co tím myslí, respektive co tím myslí nějací autoři. Autorka navíc v textu píše spíše o sociální než životní trajektorii. Pracuje Bourdieu s tímto konceptem? Pokud ano, jak, pokud ne, jak ho propojit s bourdieovským konceptuálním aparátem? Ba co více, ani si nejsem jistý, zda autorka životní trajektorie anarchistů skutečně trasuje. Práce se totiž v drtivě většině věnuje počátkům sametového anarchismu a ano, v poslední empirické kapitole (5.8. Proměnlivost a setrvačnost anarchistického habitů, str. 65-77) se sice krátce pověnuje i otázce, čím je pro zkoumané aktéry anarchismus dnes a jak se dnes promítá do jejich života, ale chybí tam zachycení právě oné trajektorie – dynamiky, proměny atp. Práce spíše řeší, jak anarchismus aktéři vnímali kolem Sametu a doplňkově pak, jak ho vnímají dnes.

Za další z nebanálních nedostatků práce považuji práci s empirickým materiálem. Autorka sice zdůvodňuje, proč užívá dlouhé citace (Str. 29), ale to mě nepřesvědčuje. Řadu těch citací mohla krátit, protože spíše přeríkávají obecně známé informace typu problém neonacismu na počátku 90. let a mohla ponechávat jen ty informace, které vypovídají o utváření anarchistického těla a habitů či pohybu životních trajektorií zkoumaných aktérů. V tomto smyslu autorka nedokázala dobře informace rozlišit, na ty, které patří spíše do popisu a ty, které je třeba zahusťovat v analýze a na čtenáře tak čekají i pomalu stránkové citace. S tím souvisí i skutečnost, že práce v tomto ohledu působí nedokončeně. Autorka sice přichází s kódy a materiály do nich rozčleňuje, ale nedaří se jí pak ty empirické materiály lépe strukturovat, shrnout a syntetizovat. Ba co více, namísto interpretace a analýzy až příliš často přeríkává a zdvojuje svými slovy, co říká zpovídaný aktér. Uvedu jeden z mnoha příkladů:

„[Mlátil jste se s náckama?] Spíš tak jako příležitostně, nějak vyloženě jsem to nevyhledával. Nicméně tehdy každý z nás se naučil něco tehdy u sebe nosit na obranu, protože v té Praze to fakt bylo lidově řečeno o ústa, někdy, nebo dost často. (...) Přišlo mi, že ten militantní antifašismus tehdy byla jedna z mála logických reakcí, protože ta situace se na-prosto nedala srovnat se situací dnes. (...) Ten militantní antifašismus se mi jevil jako na-prosto logická odpověď.“ (Václav; 49; VŠ; akademik; Praha)

Václav střety s extrémní pravicí nevyhledával, nicméně se mu militantní antifašismus jevil jako logická odpověď na násilí páchané ze strany neonacistů. Také vzpomíná, že se všichni naučili nosit u sebe nějakou zbraň na obranu. Násilí tak nepatří do „balíku“ anarchistických konceptů, nicméně k němu docházelo. Důležitý byl aspekt obrany buď sebe samého, druhých, anebo obecně svobody.“

Spíše než opakovat, co říká aktér, má Murová zahušťovat to říkané vstříc tomu, co zkoumá. To se ale příliš neděje, a to i pro to, co píšu výše – autorka nebyla schopná příliš dobře rozlišit relevantní informace pro citování. Čtenář tak řadu věcí musí číst dvakrát, což není příliš vděčná pozice stran očekávání jeho inteligence ze strany autorky.

Celkové hodnocení

Murová předkládá práci se zajímavým tématem, kvalitním výzkumem, zpracováním, konceptuálním uchopením, popisem a koneckonců i zajímavým empirickým materiálem. Práce žel zaostává v tom, že částečně nezkoumá co deklaruje že zkoumá (životní trajektorie), stejně jako zaostává v práci empirickým materiálem stran rozlišení důležitého i stran interpretačních postupů. V tomto smyslu práce působí jako sešitá na rychlo a tedy nedokončená. Přesto pozitiva převažují a doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou velmi dobře, tzn. za dvě.

Otázka k diskusi

Autorka v práci správně tematizuje propletený vztah sametového anarchismu s liberalismem. Místy jakoby ale docházela k závěru, že vlastně mezi nimi není ani tak velký rozdíl. Na jednu stranu má pravdu, protože zvláště v těchto sametových počátcích je možné hovořit o anarchismu jako vypouklém zrcadlu či radikálním prodloužením liberalismu. Na stranu druhou ale pravdu nemá, protože český anarchismus od svých počátků různými způsoby stojí na dvou hlavních ideologických nohách, z nichž jen jednu tvoří liberalismus. Co tvoří onu druhou nohu a jakým způsobem tato druhá noha rezonovala ve výpovědích zkoumaných aktérů?

V Praze 14. září 2023

Bob Kuřík, Ph.D.
vedoucí práce